

dagweek

GOD

SPREEKT OOK

GRONINGS

„Boers,” het Groninger plat, wordt — zeer tot ongenoegen van bijvoorbeeld de Grönneger Bond — in het openbare leven nauwelijks gesproken. Voor huis-, tuin- en keukengebruik is het Gronings ook niet meer wat het geweest is. Steeds meer Groningers lijken zich voor hun taal te schamen. Tot in de kleinste dorpen op het platste platteland hoor je mensen elkaar in een door hun dialect gekleurd Nederlands toespreken. Vroeger was dat anders. Maar ook toen al werd het vaak als niet-netjes beschouwd om in het openbaar (op vergaderingen en zo) of met „officiële personen” zomaar „boers” te praten. „Boers” was wat het gewone volk onder elkaar sprak. Wie netjes wilde praten, gebruikte het Hollands of wat daar voor door ging. In boerenterminologie: Gronings was de taal van 't „achterend”, in het „veurend” sprak men Hollands.

Is het een gevolg van het Grote Heimwee dat de Grunneger Dainsten van een dominee Struif goed bezocht worden, dat een groot aantal mensen heeft meegedaan aan de wedstrijd in het vertalen van de Bijbel die een klein groepje Groningers al een paar jaar organiseert, dat een stichting als het Groninger Boek aanslaat? Zijn die diensten — die nu ook door anderen dan dominee Struif worden georganiseerd —, is de belangstelling voor de vertaalwedstrijden en voor het Groninger Boek misschien een „geoorloofde vorm van dialectbeoefening”, een uitlaatklep voor wat je in de „normale” omgang nu eenmaal niet doet? Je zou het wel zeggen als je — zoals dominee Struif — een mevrouw in haar keurigste Nederlands tegen pastoor Röben hoort zeggen na een Grunneger Dainst: „Dat was een mooie dienst, pastoor hoor”. Of is het dezelfde schroom — je zou het ook minderwaardigheidsgevoel kunnen noemen — die mensen bij binnenkomst van dominee, dokter of pastoor onmiddellijk Hollands deed en doet praten in plaats van het tot dan toe gebruikte Gronings?

niet iets dat je met kunst- en vliegwerk in stand moet zien te houden als het als communicatiemiddel niet meer blijkt te functioneren. Hij is vóór het Gronings omdat hij vindt dat minderheden een kans moeten hebben om zich te uiten. Hij spreekt zelf Gronings als het over gewone dingen gaat, maar voor diepergaande dingen — kwesties als geloof en ongelof, wetenschap — gebruikt hij het Algemeen Beschaafd Nederlands. Het is duidelijk dat Siemon Reker zich

kunnen de opmerkingen en vertalingen van de Groningers die aan de vertaalwedstrijden meedoen, goed diensten bewijzen. Hoewel Siemon Reker vindt dat er ook mensen meedoen die denken dat „Grunnegers nummer ain” is, niet „omdat ze het Gronings zo goed kennen, maar omdat ze het Nederlands zo slechts spreken.” Hun Gronings is vaak niet zo best.

gingn ze zitten om te eetn.” Volhand schrijft er bij: „Ik ken gain Hebreeuws en 'n vertoaln van 'n vertoaln blijft altied beneedn pail.”

Vertaler J. Smith uit Bedum bewerkt de tekst op zijn eigen manier. Hetzelfde stuk als hierboven ziet er bij hem zo uit:

„Jozef kwam hail gemoud bie heur en wist van de prins gain kwoad. Moar ienains, dou hai bie heur was, pakten ze hom beet. Jozef keek van schrik verwilderd ien 't rond. Hai wist nait wat hai er aan had. Hai werd baang en begon hail aarm te reer'n. Moar och stumperd in gain enne, toun moast dei aarme jong er aan geloven. Zien bruiers trokken zich van zien gereer niks aan en as duvels begonnen ze hom zien klaiern oet te trekken, pakten hom beet en smeten hom in een put. Wat zel Jozef dou van streek west hemmen. Hai smeekte zien bruiers reer'nd om hom weer oet de put te hoalen. Moar niks heur, doar kwam niks van ien. Gelukkig was de put dreug, want zo staat er ien de Biebel, er stond gain woater ien. Wat wazzen dei kerels toch eigenlielik grode ongelukken. Noa dizze gruwel-doaden gingen ze hail doodgemoedereerd

Rut II

- 1 Nou was 't zo, dat Noömi, nog familie van heur mens kaant haas, n staark en riek man, oet familie van Elimelech, dij Boär haitte.
- 2 Dou zee moabitiese Rut tegen Noömi: „Kom ik goa mer ais nou 2 't laand tou oaren zuiken bie aine dij mie wel lieden wil”. En zai zee tegen heur: „Dou dat mer mien wicht”.
- 3 Zo ging zai hün ~~oet~~ 't laand op oaren zuiken achter zichters aan, en bie touwal ^{kwam} ze terecht op n kaamp laand van Boär, dij van Elimelech zien familie was.
- 4 En jor heur, Boär kwam ar aan Bothlehem oet en hai zee tegen zichters: „Here is mit jor!” en zai zeden tegen hom: „Her mag jor zegenen!”.
- 5 En Boär vraig aan zien knecht, dij vzurmaaier / vzurman van zichters) was: „Van wel is dat wicht aine?”.
- 6 En knecht, dij vzurman van zichters was, zee: „Dat is n wicht oet Moab, dij mit Noömi oet kontraain van Moab mit weteron kommen is”.
- 7 en zai het vraagt: „Loat mie toch oaren zuiken, den zel k

ongelooft, wetenschapsgedrukt in het Algemeen Beschaafd Nederlands.

Het is duidelijk dat Siemon Reker zich vanuit de wetenschappelijke invalshoek met het Gronings bezighoudt — en als theologiestudent interesseert hem dan vooral de Bijbel in het Gronings — terwijl ds. Struif het Gronings hanteert vanuit de invalshoek van zijn geloof in de God van de Bijbel die in dit stukje van de wereld met de mensen wil verkeren in de taal die zij ook in hun dagelijks leven gebruiken. Siemon Reker, die denkt dat het christendom meestal een geloof-op-zondag is, komt daarin toch heel dicht bij dominee Struif, die vindt dat Gods boodschap aan de mensen gepreikt moet worden — of: kán worden — in de taal van doordeweek.

Of dat Gronings de taal is die ze op het

door Ton van der Werf

Als pastoraal medewerker in Ezinga bediende Struif zich steeds van het Nederlands, tot op een gegeven moment bij een ouderling thuis het gesprek ineens op het Gronings overging. Iemand zei in die tijd: „Ik heb er wel 25 gulden voor over als dominee Gronings preekt.” Struif: „Geef op dei 25 gulden!” Mevrouw Struif, zelf Friezin, kwam toen op het idee het oude kerkje van Oostum te gebruiken voor de Groninger kerkdiensten. De ervaring van veel mensen, aldus ds. Struif, werd al gauw: „'t stait wat dichter bie joe. 't komt meer op joe oaf.”

Zelf voelt hij dat hij in 't Gronings de dingen soms directer kan zeggen. „In alle bescheidenheid geloof ik dat mijn Groninger preken niet mijn minste preken zijn. Een grapje of een kwinkslag in een preek mag ook best en dat lukt mij in het Gronings beter dan in het Nederlands.” Aldus ds. Struif, die zijn Groninger preken direct in de streektaal opschrijft en helemaal op schrift zet in tegenstelling tot sommige andere preken. Ook al omdat „als je in het Gronings een slippertje maakt, krijg je het onmiddellijk te horen”.

Grote Heimwee ?

Siemon Reker staat tegenover de Grunneger Dainsten nogal kritisch. Hij vreest dat er iets commercieels in gaat zitten, iets van een show. Of het idee: „De kerk is op z'n retour, dus moet ik iets nieuws verzinnen om mensen te trekken, laat ik het maar eens in het Gronings proberen.” Inderdaad zou dat de commercieel uitgebuite sfeer van het Grote Heimwee dicht benaderen. Vindt ds. Struif dat de Boodschap bij bepaalde mensen beter aankomt in het Gronings, dan zegt Siemon Reker: „Maar je oopt het gevaar dat je de mensen trekt om de vorm en niet om de inhoud.” En lat werkt ontheiligend.

Voor Siemon Reker is de taal niet heilig, niet verheven, ook het Gronings niet. Iets is uitsluitend een communicatiemiddel, als verschijnsel interessant, maar

Hogeland spreken dan wel de taal van Westervolde of het Westerkwartier, doet niet ter zake. Iets als een Algemeen Beschaafd Gronings bestaat niet. Bij de vertaling van de Bijbel in het Gronings, zowel het werk van de commissie als de bijbelvertaalwedstrijden, wordt ABG dan ook verstaan als: Algemeen Begrijpelijk Gronings, het Gronings dat door Groningers uit alle delen van de provincie verstaan wordt. Dat vraagt van de vertalers wel eens concessies. Wat bijvoorbeeld als er in de Bijbel zoets staat als „Gij daar” (in de NBG-vertaling van een passage uit het boek Ruth)? In de grondtekst (Hebreeuws) die door de vertaalcommissie Oude Testament steeds als uitgangspunt wordt genomen (Siemon: „Zelfs de NBG-vertaling komt er niet bij op tafel”) staat een woord dat iets aangeeft van „Hé, jij, eh . . . hoe heet je ook weer, dinges”. Siemon Reker vertaalde dat met: „Hé, Hommesko”. Dat werd door sommige anderen niet verstaan: in hun streek werden andere uitdrukkingen gebruikt. Tenslotte vond men elkaar in de vertaling „Hé, Van der Hommes”. Iemand reageerde met de opmerking: „Dat zol Boáz nait zegg'n”.

De vertalers van het Oude Testament gaan wetenschappelijk te werk. Er wordt een proefvertaling gemaakt vanuit de grondtekst. Die proefvertaling wordt als uitgangspunt van de discussies in de commissie gebruikt. Bij het zoeken naar goede uitdrukkingen in het Gronings

lied gongelukken. Noa dizze gruwel-

Psaalm

Interessante lectuur vormen deze vertalingen in het Gronings van bepaalde stukken uit de Bijbel. Vorig jaar won de 75-jarige mevrouw T. Venhuis-de Vries uit Groningen samen met twee anderen de wedstrijd met haar vertaling van psalm 23:

„De Heer is mien Herder, er zel mie niks ontbreken,

Hai let mie liggen in goud gruin laand.
Hai laaidt mie zaacht aan hail stil wot-

ter,
Hai verzörgt mien ziel, Hai laaidt mie in

't spoor
van gerechteghaid om zien's naam's wil.

Al ging ik ook deur 'n daal ien schaar van

dood,
ik zel nait baang wezen, want Ie binnen

ja bie mie,
Joen stok en Joen staf, dei vertroosten

mie.
Ie zetten toavel veur mien aangezicht,

tegenover mien vijanden.
Ie moaken mien heufd vet mit eulie,

mien beker is meer as vol.
Aal het goie en weldoadeghaid zellen mie

volgen,
ale doagen van mien leven en ik zel ien 't

Hoes
van mien Heer bliieven ien lengte van

doagen.”

Dit jaar ging het om de vertaling van een hoofdstuk van Genesis, namelijk Genesis 37. Hoofdstuk 39 was facultatief voor wie aan 37 niet genoeg meende te hebben. (Genesis 38 met de zaadverspillende activiteiten van Onan hoefde niet vertaald te worden). Een groot aantal inzenders reageerde. Sommigen vertaalden het hele stuk in een paar uur, zoals iemand uit Middelstum, die de oproep om mee te doen 's avonds in het Nieuwsblad las en dacht: „Ach, ik heb nog nooit iets in het Gronings geschreven, laat ik dat ook maar eens proberen.” Diezelfde avond had hij het „veurnkander”.

Genesis 37 is het verhaal van Jozef, de zoon van Jacob, die door zijn broers naar Egypte wordt verkocht. Over de naam die Jozefs vader in het Gronings moet hebben, zijn de vertalers het niet eens. De een noemt hem Joacob, de ander Jokob of Jokkob, een enkeling noemt hem heel familiair Joap.

De oud-Tenboerster Jan Volhand uit Capelle aan de IJssel is het Grunneger nog niet verleid. Als voorbeeld vers 23 tot en met 25 van hoofdstuk 37: „Jozef was nog mor zunig bie zien bruiers aankom'n, of ze trokn hom zien pak van 't lief, ie wait(n) wel, dat opzichtige pak dat e aap haar. En ze greepn hom en smeetn hom ien de put. Put dei was dreug, d'r ston gain woater ien. En dou

raais is. Tou, kom hier.” En zai greep hom en zai smokte hom, stoapelegk was dat mins. Jozef rukte zich lös. Zien klaid ien zien stem ropt hai: „Nee, dat nait! Joen man, dei ten volste op mie vertraauwt, dei alles wat er ien dit hoes is onder mien touzicht stelt het, joa nog meer, en mie de vrije hand geeft ien aal mien doun en loaten, allain onder veurwoarde, dat ik joe nait lastig vaal'n mag, zol ik joan aigen man op dizze menaier bedraaigen, as ik joe joen zin geef? Nooit zal ik dat doun, want dat is 'n grode kwoad en zunde teeg'n God.

Ook in het Gronings misschien geen grote literatuur, maar altijd nog aardig genoeg om te vermelden.

Gört goar

Tenslotte een stukje van dezelfde scène, zoals de heer L. Miske in Middelstum het vertaalt.

„Op 'n dag, dou ze allain ien heur koamer waas, lait ze Jozef bie heur komm'n. ze begon eerst weer hail laif teeg'n hom te doun, moar kreeg gain kaans. Ze kon 't nou nait laanger verkropp'n, greep Jozef bie zien klaid en trok hom bie heur op d'van, woar ze op laag. Moar Jozef rukte hom lös en naaide er tussen oet, zunner zien klaid, want ze heul moar vaast. En dou haar ie gört goar! Wol Jozef nait zoas zai wol? Den vot mit hom, 't was toch vaszeker moar 'n sloaf! Ze begon 'n stuk keboal te moaken van je hela, en dou bedaaind'n der aanstoem'r kwaam'n om te zain wat of der wel nait te doun waas, begon ze te roup'n: „Nou mout ie ais heur'n, dei sloaf, dei mien man hier ien hoes opnoom'n het, dei wol mie aanrand'n.”

„Och, wat gefd dat nou, doar zit toch gain kwoad in. Ik vin die zo laif. Tou goa mit mie op berre.” Dat zee dei vrouw. Jozef stond mit baide bainen op de grond en luit zich nait verlaiden. „Nou mot je es goud lusteren. Joen man het mie aangesteld as boas. Overal zörg ik veur. Hai vertrauwt hailendal op mie en hai vertrauwt mie ook bie joe. Ik wil zien vertrauwen nait beschoamen en gain grode zunde tegenover hom en God doun. Gebruuk joen verstand toch.”

Wat was dat mins kwoad, dat Jozef niks van heur waiten wol. Wat verbeelde dei vent zich wel! Mor zai werd al gekker op hom en zai let hom nait mit vree. Toun Potifar 'n keer op rais was en zai allain mit hom in huus was, greep ze hom inains bie de schammerlakken en zee: „Tou, Jozef, mien jong, ik hol zoveul van die en nou binnen wie allain mit ons baiden, tou, kroep bie mie op berre. 't Ging Jozef nait as Oadam en Eva mit dei appel. Hai luit zich nait verlaiden. Hai perbaairde in 't gooie. Hai zee: „Vrouw Potifar, willen ie, nou joen man op rais is, hom achter de rugge bedraigen? As ie dat doun zollen, zol dei zunde altied aan joe kleven bliieven en joen man zol 't nooit vergeten.”

Toun werd dat wief toch zo duvels: „Wel wait wat mien man dut, nou hai op

7 en zai het vraagt: „Loat mie toch oaren zuiken, den zel k bie schoven zoameln, woar zichtsers al west hebben.” Zo is zai kommen en bleven van „morgen oaf tot nou tou. 't is nait aine, dy veul in hoes zit!”

8 Boáz zee dou tegen Rut: „Heur ais goud mien wicht, gon nait op 'n aander laand zuiken; hier huijst nait vofgan, list wel bie mien maaiden bliieven.

9 Hot 't oof op 't laand, dat ze zichten en loep 't ter mor achteraan. Ik heb aarbaaiders goud zegg, dat ze die oaf bliieven mouten en ast dörst hest, list noar voaten gon en drinken van waald, wat aarbaaiders sjept hebben.”

10 Dou veul ze veur hom op knijen en zee tegen hom: „Hou hint, dat is mie mie wel lieden maggen enacht op mie geven al bin ik 'n vromde”

11 Boáz antwoorde heur: „Ze hebben mie wel verteld, aal wast doe, nait ~~conter~~ nait noa dien mans doord, veur dien schoornmoeke doun hest en dast bie dien pa en mot vofgan bist, oet dien geboorte laand vandoan, noar is vofk dastoe van te veuren nait konst.

Voorbeeld van de proefvertaling van Rut II.

rais is. Tou, kom hier.” En zai greep hom en zai smokte hom, stoapelegk was dat mins. Jozef rukte zich lös. Zien klaid ien zien stem ropt hai: „Nee, dat nait! Joen man, dei ten volste op mie vertraauwt, dei alles wat er ien dit hoes is onder mien touzicht stelt het, joa nog meer, en mie de vrije hand geeft ien aal mien doun en loaten, allain onder veurwoarde, dat ik joe nait lastig vaal'n mag, zol ik joan aigen man op dizze menaier bedraaigen, as ik joe joen zin geef? Nooit zal ik dat doun, want dat is 'n grode kwoad en zunde teeg'n God.

Ook in het Gronings misschien geen grote literatuur, maar altijd nog aardig genoeg om te vermelden.

Tenslotte een stukje van dezelfde scène, zoals de heer L. Miske in Middelstum het vertaalt.

„Op 'n dag, dou ze allain ien heur koamer waas, lait ze Jozef bie heur komm'n. ze begon eerst weer hail laif teeg'n hom te doun, moar kreeg gain kaans. Ze kon 't nou nait laanger verkropp'n, greep Jozef bie zien klaid en trok hom bie heur op d'van, woar ze op laag. Moar Jozef rukte hom lös en naaide er tussen oet, zunner zien klaid, want ze heul moar vaast. En dou haar ie gört goar! Wol Jozef nait zoas zai wol? Den vot mit hom, 't was toch vaszeker moar 'n sloaf! Ze begon 'n stuk keboal te moaken van je hela, en dou bedaaind'n der aanstoem'r kwaam'n om te zain wat of der wel nait te doun waas, begon ze te roup'n: „Nou mout ie ais heur'n, dei sloaf, dei mien man hier ien hoes opnoom'n het, dei wol mie aanrand'n.”